

WSPIERANIE PODNOSZENIA JAKOŚCI EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ W POLSCE (ETAP II)

**Druga runda konsultacji dotyczących założeń nowych
regulacji prawnych w zakresie edukacji w Polsce**

Produkt 3

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	4
Zbieranie informacji zwrotnych na temat drugiej wersji projektu założeń.....	5
1. <i>Druga runda spotkań konsultacyjnych</i>	5
2. <i>Spotkania konsultacyjne onlinez kluczowymi partnerami społecznymi ministerstwa</i>	5
1. OSIEM OBSZARÓW ZAŁOŻEŃ JAKO PODSTAWA ZAPROPONOWANEGO MODELU	7
2. MODEL CIĄGŁEGO PODNOSZENIA JAKOŚCI JAKO PODSTAWA POLSKIEGO PRAWODAWSTWA I POLITYKI W ZAKRESIE EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ	9
2.1 Elementy modelu koncepcyjnego	9
2.2 Związki pomiędzy założeniami acelami systemowymi	12
2.3 Opracowanie nowych ram prawnych i kierunków polityki w zakresie edukacji włączającej	13
2.4 Kluczowe zagadnienia dotyczące działań wdrożeniowych	14
<i>Dostępne środowisko nauczania i uczenia się oraz role i zadania placówek specjalistycznych</i>	16
<i>Uczenie się i nauczanie oraz ocena potrzeb i postępów osób uczących się</i>	17
<i>Wczesne wspomaganie rozwojudzieci oraz edukacja przedszkolna</i>	18
<i>Doradztwo, kształcenie i szkolenie zawodowe i wejście na rynek pracy</i>	18
<i>Przygotowanie i rozwój zawodowy kadr</i>	18
<i>System zapewniania jakości. Planowanie rozwoju szkoły</i>	19
<i>Finasowanie zadań oświatowych</i>	19
2.5 Korzyści dla interesariuszy na różnych poziomach systemu.....	19
<i>Korzyści dla osoby uczącej się / klasy</i>	19
<i>Korzyści dla szkoły</i>	
<i>Korzyści na poziomiespołeczności lokalnej/regionu</i>	20
<i>Korzyści na poziomieogólnokrajowym</i>	21
2.6 Dowody/dane systemowe	21
3. OPRACOWANIE MODELU CIĄGŁEGO PODNOSZENIA JAKOŚCI	23
Kolejne produkty [projektu]	23
GLOSARIUSZ	24

ANEKS.....	25
Podsumowanie regionalnych spotkań konsultacyjnych	25
Dyskusje w grupach	26
<i>Co w praktyce oznacza wysokiej jakości edukacja włączająca?.....</i>	<i>26</i>
<i>Sposoby pokonywania potencjalnych trudności.....</i>	<i>26</i>
<i>Dalsze prace nad założeniami.....</i>	<i>28</i>
Dodatkowe materiały	29

WPROWADZENIE

Niniejszy dokument jest trzecim produktem opracowanym w projekcie realizowanym w ramach Programu Wspierania Reform Strukturalnych (PWRS) pn. *Wspieranie podnoszenia jakości edukacji włączającej w Polsce (etap II)*.

Celem etapu II jest wspieranie procesu opracowania w Polsce nowych regulacji prawnych na rzecz podnoszenia jakości edukacji wszystkich osób uczących się. Zgodnie z zasadami polskiego procesu legislacyjnego, przed przygotowaniem nowych przepisów prawa ich założenia muszą być jasno określone i poddane konsultacjom. Niniejsze założenia stanowią ramy koncepcyjne nowej legislacji oraz wskazują definicje operacyjne i kluczowe koncepcje, na których będą opierać się nowe przepisy prawa. Będą one również wykorzystane do zdefiniowania przesłanek dla proponowanych zmian, wizji oraz celów ogólnych i szczegółowych nowego prawa.

Pierwszy, wstępny projekt założeń został zawarty w [Produkcie 2](#) projektu. Został on poddany konsultacjom w lutym 2020 r. podczas trzech spotkań konsultacyjnych, które miały na celu umożliwienie szerokiemu kręgowi zainteresowanych stron przedyskutowania założeń oraz przekazania informacji zwrotnych. Z powodu pandemii COVID-19, druga runda spotkań regionalnych została przełożona i odbędzie się online jesienią 2020 r.

Rezultaty pierwszych trzech spotkań konsultacyjnych zawarte są w [Aneksie](#) znajdującym się na końcu niniejszego dokumentu.

Niniejszy dokument (Produkt 3) ma następujące cele:

1. Przedstawienie drugiej wersji projektu założeń, uaktualnionego po uwzględnieniu opinii uczestników pierwszej rundy spotkań konsultacyjnych;
2. Wyraźne wskazanie powiązań i wzajemnych odniesień pomiędzy pracami podejmowanymi w ramach projektu PWRS a bieżącymi pracami zespołu ekspertów MEN nad *Modelem Edukacji dla wszystkich* w Polsce, aby uniknąć powielania i/lub prowadzenia prac przez oddzielne zespoły;
3. Zaproponowanie modelu koncepcyjnego, który może zostać wykorzystany do ukierunkowania opracowania ostatecznej wersji założeń, jak również w dalszej pracy zespołu ekspertów MEN, mającej na celu przygotowanie *Modelu Edukacji dla wszystkich*.

Niniejszy model koncepcyjny ma na celu koncentrację oraz synergię wysiłków podejmowanych przez wszystkich interesariuszy oraz ma stanowić podstawę do przygotowania ostatecznej wersji założeń, unikając jakichkolwiek rozbieżności w sposobie myślenia w trakcie postępujących prac. Model ten będzie fundamentem dalszych prac nad zmianami systemowymi w Polsce, dla których opracowany przez MEN *Model Edukacji dla wszystkich* stanowi ukierunkowaną na przyszłość wizję organizacji edukacji, która wymaga zmian w przepisach prawnych, organizacyjnych i społecznych w celu sprostania wyzwaniom stojącym przed polskimi szkołami.

Główna treść niniejszego dokumentu (tj. począwszy od rozdziału 1.) zostanie przetłumaczona na język polski. Zostało to uzgodnione z MEN, jako że z informacji zwrotnych z pierwszej rundy spotkań regionalnych wynikała potrzeba zbadania

o jasność stosowanej w obu językach terminologii. Agencja i MEN będą wspólnie pracować nad uzgodnieniem definicji operacyjnych, stanowiących podstawę założeń oraz modelu koncepcyjnego.

Przetłumaczone materiały zostaną wykorzystywane we wszystkich kolejnych działaniach realizowanych w ramach projektu PWRs.

Zbieranie informacji zwrotnych na temat drugiej wersji projektu założeń

Po uzgodnieniu treści niniejszego dokumentu zostanie on przetłumaczony i będzie stanowił podstawę dyskusji i dalszych konsultacji w ramach poniżej wymienionych działań.

1. Druga runda spotkań konsultacyjnych

Początkowo planowano 4 kolejne stacjonarne spotkania konsultacyjne z interesariuszami we Wrocławiu, Poznaniu, Gdańsku oraz w Warszawie. Jednakże, z powodu pandemii COVID-19, zostały one przełożone i odbędą się online.

Zmieniony format spotkań pozwoli na zwiększenie liczby i zasięgu konsultacji. Druga runda obejmie dziewięć spotkań konsultacyjnych online w październiku i listopadzie 2020 r., które odbędą się w czterech początkowych lokalizacjach oraz w pięciu dodatkowych - w Białymstoku, Szczecinie, Rzeszowie, Łodzi oraz Olsztynie.

W czasie każdego spotkania zostaną zebrane informacje zwrotne na temat proponowanych obszarów założeń wraz z opiniami interesariuszy na temat potencjalnych skutków społecznych ich wdrażania.

Oznacza to, że do końca jesieni 2020 r. zostanie przeprowadzonych 12 regionalnych konsultacji na temat założeń (oraz spotkanie konsultacyjne z partnerami społecznymi ministerstwa).

2. Spotkanie konsultacyjne online z kluczowymi ministerstwami

Spotkanie konsultacyjne online z kluczowymi partnerami społecznymi MEN?ministerstwa zostanie wykorzystane do zebrania informacji zwrotnych na temat proponowanych obszarów założeń oraz przewidywanych skutków ich wdrażania. W ramach tych spotkań konsultacyjnych zostaną wskazane określone obszary, w których konieczne jest wskazanie bardziej szczegółowych danych, uzasadniających założenia.

Agencja we współpracy z zespołem MENsformułuje zestaw pytań, mających na celu uzyskanie informacji zwrotnych od tej grupy interesariuszy. Pytania zostaną przekazane przez MEN innym ministerstwom w celu zebrania ich opinii dotyczących nowego modelu MEN, w szczególności w celu uzyskania informacji na temat stosowanej terminologii.

3. Konsultacje online z interesariuszami

Równoległe do opisanych wyżej działań, prowadzone będą szeroko zakrojone konsultacje online z interesariuszami. Będą się one koncentrowały na uzyskaniu opinii partnerów

społecznych na temat potencjalnych skutków społecznych wdrażania zaproponowanych założeń.

1. OSIEM OBSZARÓW ZAŁOŻEŃ JAKO PODSTAWA PROPOWANEJ MODELU

Obszary założeń będą stanowić podstawę nowych przepisów i będą wspierać zmiany niezbędne do utworzenia zrównoważonego systemu edukacji włączającej o wysokiej jakości. System taki powinien gwarantować obecność i udział wszystkich osób uczących się zarówno w procesie edukacyjnym, jak również w społecznych inicjatywach oferowanych przez środowisko lokalne. Powinien umożliwiać wszystkim osobom uczącym się możliwość rozwoju i postępów w ramach systemu edukacji, przechodzenia na kolejne poziomy kształcenia/ szkolnictwa wyższego oraz zatrudnienia, jak również odgrywanie wartościowej roli w społeczeństwie.

Aby umożliwić wdrożenie tych zmian, należy przede wszystkim uwzględnić opinie interesariuszy, a w szczególności uzyskać powszechną zgodę i zrozumienie odnośnie do zarówno stosowanej terminologii, jak również podstawowych koncepcji.

Podczas dyskusji prowadzonych w ramach 3 spotkań konsultacyjnych w lutym 2020 r. (patrz: [Aneks](#)), uczestnicy spotkań, którzy reprezentowali różne grupy interesariuszy, potwierdzili zasadność siedmiu obszarów założeń i zaproponowali ósmy- dotyczący wejścia osób uczących się w dorosłe życie i ich włączenia społecznego.

Dlatego podstawę modelu stanowi osiem obszarów założeń. W założeniach termin „szkoła” używany jest w odniesieniu do wszystkich form edukacji przedszkolnej i szkolnej (z wyłączeniem szkolnictwa wyższego):

1. Prawo i polityka wspierają podstawowe prawa określone w konwencjach ONZ w celu zapewnienia wszystkim osobom uczącym się równego dostępu do edukacji.
2. Szkoły wspierają wszystkie osoby uczące się w przechodzeniu wspólnie z rówieśnikami na kolejne etapy kształcenia oraz w wejściu w dorosłe życie.
3. Mechanizmy finansowania i zapewniania zasobów są wykorzystywane w rozwijaniu możliwości systemowego wspierania wszystkich uczniów w ich lokalnych szkołach.
4. Wysoka jakość kształcenia przyszłych nauczycieli i ciągły rozwój zawodowy zapewniają przygotowanie **wszystkich** nauczycieli do edukacji włączającej.
5. Ramy oceniania umożliwiają zarówno ocenianie **dla** uczenia się, jak też pomiary efektów uczenia się (**ocenianie uczenia się**), a ponadto dokonanie oceny szerszego zakresu osiągnięć **wszystkich** osób uczących się.
6. Szkoły zapewniają spersonalizowane uczenie się i wsparcie wszystkim osobom uczącym się, poprzez współpracę z rodzinami i strukturami świadczącymi usługi lokalne.
7. Szkoły i placówki specjalne pełnią nową rolę, wspierając bezpośrednio kadre szkół ogólnodostępnych w rozwijaniu praktyki włączającej.
8. Uzgodnione z interesariuszami standardy i wskaźniki stanowią podstawę do systemowego prowadzenia procesów monitorowania i ewaluacji realizacji zadań, w

celu zapewnienia wysokiej jakości edukacji włączającej dla wszystkich osób uczących się.

Proponuje się, by osiem powyższych założeń stanowiło podstawę przyszłej legislacji i kierunków polityki w Polsce.

2. MODEL CIĄGŁEGO PODNOSZENIA JAKOŚCI JAKO PODSTAWA POLSKIEGO PRAWODAWSTWA I POLITYKI W ZAKRESIE EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ

Celem proponowanego modelu ciągłego podnoszenia jakości jest zapewnienie jasnego powiązania pomiędzy ośmioma proponowanymi założeniami, stanowiącymi podstawę legislacji, a długoterminowymi celami systemowymi w zakresie kierunków polityki, stanowiącymi wytyczne dla polskiego systemu edukacji włączającej.

Podczas prac nad uzgodnieniem długoterminowych celów polityki oraz potencjalnych rezultatów systemowych będą przeprowadzane konsultacje z interesariuszami na temat działań wdrożeniowych oraz opracowania strategicznych planów działań, które wyznaczą cele śródkresowe krótkoterminowe oraz średnioterminowe, jak również określą sposoby mierzenia postępów w ich osiągnięciu. Strategiczny plan działań powinien również ustalać realistyczne ramy czasowe dla fazy pilotażowej oraz szerszego wdrażania nowej polityki.

Prezentowany w niniejszym dokumencie model może stanowić wytyczne dla wprowadzania zmian poprzez wyjaśnienie powiązań pomiędzy działaniami wdrożeniowymi a założeniami, stanowiącymi podstawę legislacji i kierunków polityki. Powinno to ułatwić określenie, w jaki sposób różne działania przyczynią się do osiągnięcia celów krótko-, średnio- i długoterminowych, jak również rezultatów w ramach planu strategicznego.

Model podnoszenia jakości ma przede wszystkim na celu wspieranie skutecznego dialogu pomiędzy projektem PWRS a zespołem MEN na temat terminów i pojęć, które leżą u podstaw wszystkich dalszych zmian. Model ten powinien zapewnić, że *wszelka nowa terminologia stosowana w przepisach prawa jest w zrozumiałym sposobie wyjaśniona oraz promowana zarówno w warstwie pojęciowej, jak też w działaniu.*

Lista terminów stosowanych w modelu podnoszenia jakości zaprezentowanym w niniejszym dokumencie, jak też w ramach opracowanego przez MEN *Modelu Edukacji dla wszystkich*, zawarta jest w [Glosariuszu](#), który - sukcesywnie uzupełniany, będzie pełnym słownikiem pojęć, zarówno w języku angielskim jak też polskim, wypracowanych w czasie realizacji projektu, co zapewni stosowanie odpowiednich terminów, zrozumiałych dla wszystkich interesariuszy. Końcowa wersja glosariusza będzie stanowiła część Produktu 6.

2.1 Elementy modelu koncepcyjnego

Niniejszy model ma na celu wskazanie kluczowych elementów kompleksowych zmian prawnych i rozwoju kierunków polityki w zakresie edukacji włączającej w Polsce:

- **założenia** – „jeśli”
- **cele systemowe** – „wówczas”
- **działania wdrożeniowe** – „w jaki sposób?”

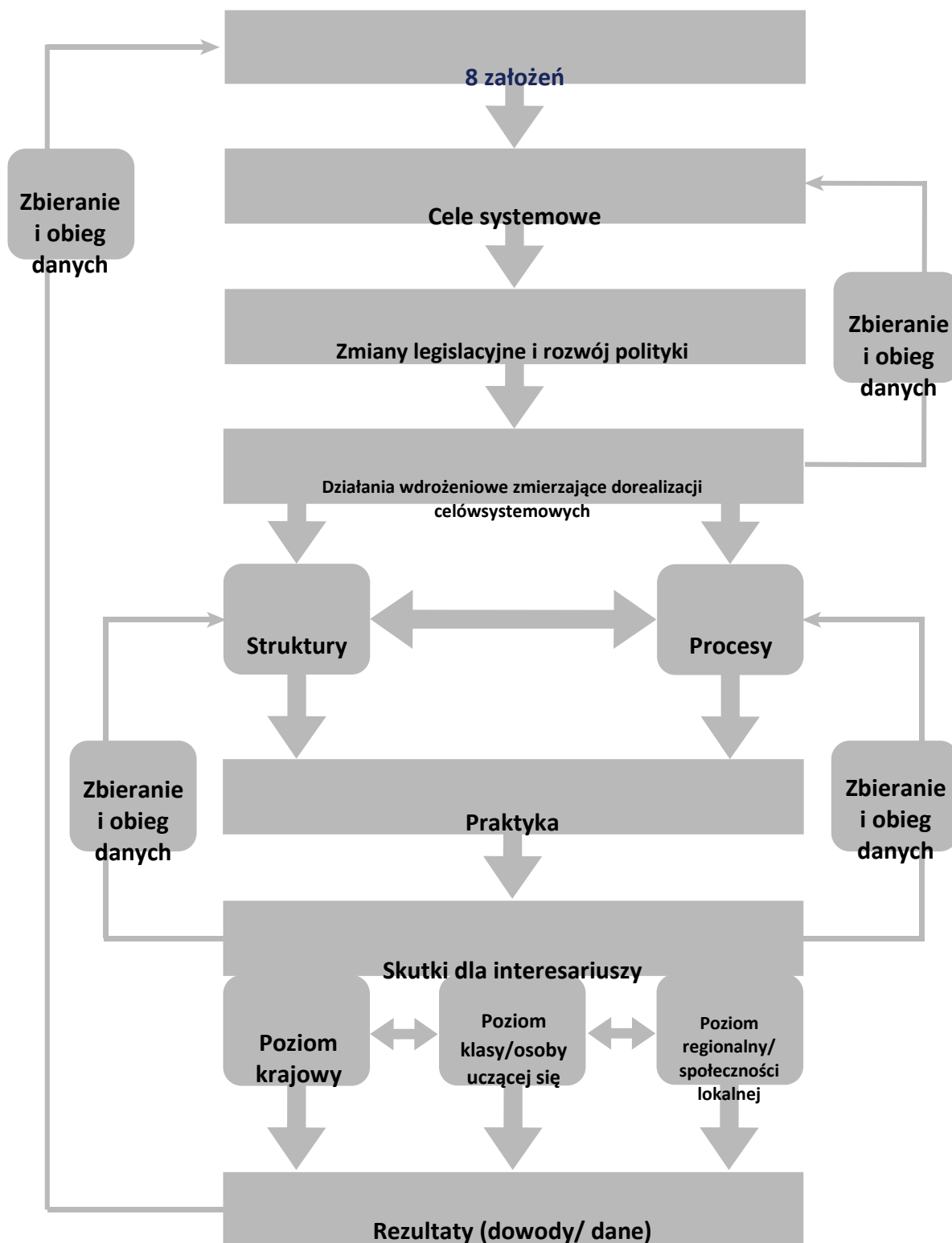
- **rezultaty** dla różnych interesariuszy na różnych poziomach systemu – „dlaczego/ w jakim celu?”.

W odniesieniu do każdego elementu należy systematycznie zbierać informacje (dowody, dane), co wspomaga realizację strategicznego planu działań wdrożeniowych (wraz z informacjami na temat zakresów odpowiedzialności, alokacji środków oraz ram czasowych) i umożliwi identyfikowanie postępów w każdym obszarze.

Wszystkie te elementy są wzajemnie powiązane oraz wspierają wszystkie pozostałe obszary prac.

Poniższy rysunek pokazuje, w jaki sposób poszczególne elementy modelu powinny być ze sobą powiązane, wzajemnie się wspierając.

Rysunek 1. Proponowany model procesu podnoszenia jakości

Powyższy rysunek pokazuje, w jaki sposób informacje (dowody/ dane) powinny „przepływać” pomiędzy poszczególnymi elementami modelu – wychodząc od założeń do identyfikacji celów systemowych, zmian w przepisach i polityce oraz wdrażania działań w celu wywierania wpływu na praktykę oraz osiągnięcia pożądaných rezultatów/ korzyści dla wszystkich interesariuszy na wszystkich poziomach systemu. Cienkie linie wskazują, w którym miejscu informacje pochodzące z danego elementu systemu powinny trafić do kolejnego jego komponentu, by zapewnić ciągłość procesu podnoszenia jakości.

Kolejne podrozdziały omawiają poszczególne elementy modelu podnoszenia jakości i pokazują, w jaki sposób są one ze sobą powiązane oraz jak odnoszą się do zaproponowanych założeń oraz opracowanego przez MEN *Modelu Edukacji dla wszystkich*.

2.2 Związki pomiędzy założeniami a celami systemowymi

Osiem założeń zostało zaproponowanych jako podstawa przyszłej legislacji i polityki w zakresie systemu edukacji włączającej w Polsce. Założenia uwzględniają wyniki szeroko zakrojonych konsultacji z partnerami społecznymi, które odbyły się w latach 2015 i 2016 oraz rezultaty prac prowadzonych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z innymi resortami. W rezultacie założenia zostały sformułowane w trakcie prac prowadzonych w ramach Programu Wspierania Reform Strukturalnych (PWRS).

Założenia będą stanowiły fundament długookresowych celów wyrażonych przez decydentów i interesariuszy. Poniższa tabela przedstawia bezpośrednie powiązania, jakie zachodzą pomiędzy założeniami a celami systemowymi.

<i>jeśli ... założenia</i>	<i>Wówczas ... cele systemowe</i>
Prawo i polityka wspierają podstawowe prawa określone w konwencjach ONZ w celu zapewnienia wszystkim osobom uczącym się równego dostępu do edukacji.	Żaden uczeń nie będzie dyskryminowany z jakiegokolwiek powodu
Szkoły wspierają wszystkie osoby uczące się w przechodzeniu wspólnie z rówieśnikami w na kolejne etapy kształcenia oraz w wejściu w dorosłe życie.	Wszystkie szkoły zapewnią dostępność wszystkim uczniom, w szczególności tym wymagającym szczególnej opieki i będą pełnić rolę katalizatora włączenia społecznego
Mechanizmy finansowania i zapewniania zasobów są wykorzystywane w rozwijaniu możliwości systemowego wspierania wszystkich uczniów w ich lokalnych szkołach	Wszystkie szkoły będą dysponować zasobami i kompetencjami, aby umożliwić każdemu uczniowi z lokalnej społeczności odniesienie sukcesu
Wysoka jakość kształcenia przyszłych nauczycieli i ciągły rozwój zawodowy zapewniają przygotowanie wszystkich nauczycieli do edukacji włączającej.	Nauczyciele są odpowiednio przygotowani oraz przekonani o swoich kompetencjach do tego, by oceniać oraz zaspokajać różnorodne potrzeby wszystkich osób uczących się
Ramy oceniania umożliwiają zarówno ocenianie dla uczenia się, jak też pomiar efektów uczenia się (ocenianie uczenia się), a ponadto dokonanie oceny szerszego zakresu osiągnięć wszystkich osób uczących się.	Ocenianie będzie podstawą zatwierdzania/ uznawania efektów uczenia się wszystkich uczniów, w tym tych posiadających najbardziej złożone potrzeby
Szkoły zapewniają spersonalizowane uczenie się i wsparcie wszystkim osobom uczącym się, poprzez współpracę z rodzinami i strukturami świadczącymi usługi lokalne.	Wszystkie szkoły będą stosować podejście skoncentrowane na uczniu, uwzględniając potrzeby dodatkowego wsparcia oraz współpracując z interesariuszami w celu zapewnienia, że potrzeby te zostaną spełnione.
Szkoły i placówki specjalne pełnią nową rolę, wspierając bezpośrednio kadre szkół	Wszystkie szkoły rozszerzą i udoskonalą swoje podejścia do uczenia się i nauczania oraz spowodują

ogólnodostępnych w rozwijaniu praktyki włączającej	polepszenie osiągnięć wszystkich uczniów
Uzgodnione z interesariuszami standardy i wskaźniki stanowią podstawę do systemowego prowadzenia procesów monitorowania i ewaluacji realizacji zadań, w celu zapewnienia wysokiej jakości edukacji włączającej dla wszystkich osób uczących się.	Oczekiwania w zakresie rozwoju edukacji będą jasne, a dane zebrane w trakcie przeglądów i ewaluacji dokonanych na wszystkich poziomach edukacji będą stanowiły podstawę do podejmowania działań mających na celu podnoszenie jakości

2.3 Opracowanie nowych ram prawnych i kierunków polityki w zakresie edukacji włączającej

Biorąc pod uwagę wyniki konsultacji, o których była mowa w poprzednim podrozdziale, oraz równoległe do prowadzonych działań w ramach PWRS, MEN współpracowało z krajowymi ekspertami w celu opracowania nowego *Modelu Edukacji dla wszystkich*.

Prace związane z *Modelem Edukacji dla wszystkich* odnoszą się do ogólnych celów rządu RP, zawartych w dokumentach strategicznych. Szczególne znaczenie ma kierunek polityki oświatowej na rok szkolny 2020/2021 dotyczący podniesienia jakości edukacji dla wszystkich osób uczących się: [Zapewnienie wysokiej jakości kształcenia oraz wsparcia psychologiczno-pedagogicznego wszystkim uczniom z uwzględnieniem różnicowania ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych](#).

Model Edukacji dla wszystkich podkreśla, że szkoła ogólnodostępna jest miejscem dla wszystkich osób uczących się, ponadto uznaje potrzebę rozwijania potencjału szkół w zakresie akceptacji różnorodności, dostosowania środowiska szkolnego oraz nauczania i uczenia się do każdego ucznia. Zauważa również potrzebę zmiany całego systemu oraz szerszej współpracy międzyresortowej, w celu odejścia od modelu medycznego, w ocenie potrzeb osób uczących się, posiadających specjalne potrzeby edukacyjne / niepełnosprawności.

Rekomendacje pierwszego etapu realizacji działań PWRS podkreślają potrzebę odejścia od działań kompensacyjnych na rzecz podejścia opartego na prewencji i interwencji. Wymaga to wzmocnienia podejścia opartego na prawach, by zapewnić podejmowanie przez szkoły odpowiedzialności za wszystkich uczniów i stawianie ich w centrum procesu planowania i podejmowania decyzji.

Opracowany w ramach prac MEN nowy model podkreśla, że polskie prawo (przede wszystkim Konstytucja, przepisy wynikające z Konwencji ONZ o prawach dziecka oraz Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, jak również ustawa Prawo oświatowe z 2016 r.) zabezpiecza już niektóre kluczowe prawa osób uczących się zarówno do, jak też w ramach edukacji, tak jak to jest określone w modelu podnoszenia jakości. Jednakże, nadal istnieją bariery utrudniające ich realizację.

Nowy model opracowany przez ekspertów MEN wskazuje następujące potrzeby w tym zakresie:

- rozwijania pozytywnych postaw oraz przekonań dotyczących edukacji włączającej oraz poprawy komunikacji i przekazywania informacji w celu podniesienia świadomości społecznej;

- zwiększenia dostępności do budynków oraz infrastruktury, jak również możliwości uczenia się;
- poprawy wyposażenia szkół, w szczególności dla uczniów wymagających dodatkowego wsparcia;
- lepszego przygotowania kadry zarządzającej, nauczycieli oraz kadry wspomagającej pracującej w szkołach i placówkach współpracujących ze szkołami oraz wyposażenia ich w kompetencje potrzebne do pracy w ramach edukacji włączającej;
- opracowania bardziej elastycznych ram programowych w celu włączenia wszystkich osób uczących się;
- bardziej efektywnej alokacji środków i ich skuteczniejszego wykorzystania;
- zwiększenia zaangażowania rodziców i rodzin w proces kształcenia ich dzieci.

Zaprezentowany powyżej model podnoszenia jakości kładzie nacisk na znaczenie opracowania długoterminowych i wielopoziomowych ram polityki w zakresie wdrażania wysokiej jakości edukacji włączającej na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Ponadto, dotychczasowe prace w ramach PWRS wskazały luki w obecnie prowadzonych w Polsce pracach. Istnieje uzasadniona potrzeba:

- poprawy jakości danych na temat wydatków w celu przeanalizowania efektywności kosztowej podejmowanych działań;
- dookreślenia zasad finansowania działań podejmowanych wspólnie przez ministerstwa zdrowia, edukacji i spraw społecznych oraz ustalenia jasnych standardów ich współpracy;
- opracowania bardziej strategicznego podejścia do planowania pracy szkół, w szczególności w zakresie szkolenia kadry, w celu realizacji wysokich oczekiwań wobec nauczycieli oraz rozwijania ich pozytywnego nastawienia w odniesieniu do różnorodności;
- wspierania przechodzenia osób uczących się na kolejne etapy edukacji oraz wchodzenia na rynek pracy.

Luki te będą wypełniane dzięki wprowadzaniu zmian w przepisach prawa i polityce, opartych na przedstawionych powyżej ośmiu obszarach założeń.

2.4 Kluczowe założenia dotyczące działań wdrożeniowych

Opracowany przez ekspertów MEN *Model Edukacji dla wszystkich* wyznacza siedem obszarów tematycznych ukierunkowujących działania polskich interesariuszy w celu realizacji długoterminowych celów systemowych. Te obszary tematyczne są zgodne z założeniami i celami systemowymi zaproponowanymi w ramach działań PWRS. Spójność tę pokazuje poniższa tabela.

Obszary działań wskazane przez MEN	Założenia	Długoterminowe cele systemowe
------------------------------------	-----------	-------------------------------

Dostępne środowisko nauczania i uczenia się oraz rola i zadania placówek specjalistycznych	<p>Prawo i polityka wspierają podstawowe prawa określone w konwencjach ONZ w celu zapewnienia wszystkim osobom uczącym się równego dostępu do edukacji.</p> <p>Szkoły i placówki specjalne pełnią nową rolę, wspierając bezpośrednio kadrę szkół ogólnodostępnych w rozwijaniu praktyki włączającej.</p>	<p>Uczniowie są w centrum procesu nauczania/ uczenia się i otrzymują spersonalizowane wsparcie.</p> <p>Szkoły, które zapewniają dostępność wszystkim uczniom, pełnią rolę katalizatora włączenia społecznego.</p> <p>Szkoły i placówki specjalne działają na rzecz wsparcia kadr i uczniów w szkołach ogólnodostępnych.</p>
Uczenie się i nauczanie oraz ocena potrzeb i postępów osób uczących się	<p>Prawo i polityka wspierają podstawowe prawa określone w konwencjach ONZ w celu zapewnienia wszystkim osobom uczącym się równego dostępu do edukacji.</p> <p>Ramy oceniania umożliwiają zarówno ocenianie dla uczenia się, jak też pomiar efektów uczenia się (ocenianie uczenia się), a ponadto dokonanie oceny szerszego zakresu osiągnięć wszystkich osób uczących się.</p> <p>Szkoły zapewniają spersonalizowane uczenie się i wsparcie wszystkim osobom uczącym się, poprzez współpracę z rodzinami i strukturami świadczącymi usługi lokalne.</p>	<p>Żaden uczeń nie jest dyskryminowany z jakiegokolwiek powodu.</p> <p>Ramy oceniania są podstawą planowania i oceny efektów uczenia się oraz służą identyfikacji potrzeb wszystkich uczniów.</p>
Wczesne wspieranie rozwoju i wychowanie przedszkolne	<p>Szkoły zapewniają spersonalizowane uczenie się i wsparcie wszystkim osobom uczącym się, poprzez współpracę z rodzinami i strukturami świadczącymi usługi lokalne.</p> <p>Ramy oceniania umożliwiają zarówno ocenianie dla uczenia się, jak też pomiar efektów uczenia się (ocenianie uczenia się), a ponadto dokonanie oceny szerszego zakresu osiągnięć wszystkich osób uczących się.</p>	<p>Uczniowie są w centrum procesu nauczania-uczenia się i otrzymują spersonalizowane wsparcie.</p> <p>Ramy oceniania są podstawą planowania i oceny efektów uczenia się oraz służą identyfikacji potrzeb wszystkich uczniów.</p>
Doradztwo, kształcenie i szkolenie zawodowe oraz wejście na rynek pracy	<p>Szkoły wspierają wszystkie osoby uczące się w przechodzeniu wspólnie z rówieśnikami na kolejne etapy kształcenia oraz w wejściu w dorosłe życie.</p>	<p>Szkoły, które zapewniają dostępność wszystkim uczniom, pełnią rolę katalizatora włączenia społecznego.</p>

Przygotowanie i rozwój zawodowy kadr	Wysoka jakość kształcenia przyszłych nauczycieli i ciągły rozwój zawodowy zapewniają przygotowanie wszystkich nauczycieli do edukacji włączającej. Szkoły i placówki specjalne pełnią nową rolę, wspierając bezpośrednio kadrę szkół ogólnodostępnych w rozwijaniu praktyki włączającej.	Nauczyciele są odpowiednio przygotowani do tego, aby zaspokoić różnorodne potrzeby wszystkich osób uczących się. Wszystkie szkoły dysponują zasobami i kompetencjami, aby umożliwić każdej osobie uczącej się odniesienie sukcesu.
System zapewniania jakości. Planowanie rozwoju szkoły	Uzgodnione z interesariuszami standardy i wskaźniki stanowią podstawę do systemowego prowadzenia procesów monitorowania i ewaluacji realizacji zadań, w celu zapewnienia wysokiej jakości edukacji włączającej dla wszystkich osób uczących się.	Oczekiwania w zakresie rozwoju edukacji są jasne, a zebrane dane stanowią podstawę do podejmowania działań naprawczych/rozwojowych.
Finansowanie zadań oświatowych	Mechanizmy finansowania i zapewniania zasobów są wykorzystywane w rozwijaniu możliwości systemowego wspierania wszystkich uczniów w ich lokalnych szkołach.	Wszystkie szkoły dysponują zasobami i kompetencjami, aby umożliwić każdej osobie uczącej się odniesienie sukcesu.

Ważnym elementem wszystkich prac jest opracowanie wspólnych definicji i rozumienia kluczowych terminów, które będą stosowane w ramach działań na rzecz podnoszenia świadomości społecznej oraz w dialogu ze wszystkimi interesariuszami. W szczególności, prace będą się koncentrowały na odejściu od modelu medycznego na rzecz podejścia opartego na prawach, które stawia osoby uczące się w centrum uwagi. W związku z powyższym krótki glosariusz terminów związanych z modelem podnoszenia jakości, zamieszczony na końcu niniejszego dokumentu, a zostanie uzupełniony, a jego pełna wersja w językach polskim i angielskim będzie elementem Produktu 6.

Kolejne podrozdziały omawiają kluczowe zmiany i działania w odniesieniu do każdego zdefiniowanego przez MEN obszaru działań, które trzeba będzie wdrożyć w ramach nowych uregulowań prawnych i kierunków polityki, z uwzględnieniem założeń oraz biorąc pod uwagę wskazane wyżej luki, jak również pokonując bariery zidentyfikowane przez polskich interesariuszy.

W Produkcie 6 zostaną wskazane bezpośrednie powiązania z ostateczną wersją opracowanego przez MEN *Modelu Edukacji dla wszystkich*, tak aby czytelnicy mogli bezpośrednio odnosić się do rozwiązań opisanych w modelu.

Dostępne środowisko nauczania i uczenia się oraz rola i zadania placówek specjalistycznych

Rozwój spersonalizowanego uczenia się musi stawiać osoby uczące się w centrum procesu uczenia się, jako jego aktywnych uczestników. Budując pozytywną atmosferę i silne

wzajemne relacje, które działają jako środki zapobiegawcze, osoby uczące się powinny być włączane w podejmowanie decyzji dotyczących ich uczenia się. Proces ten powinien obejmować to, czego i jak się uczą, włączając w to jasne rozumienie procesu oceniania oraz sposobów poprawy własnych wyników. Takie włączanie ma szczególne znaczenie dla osób uczących się, które potrzebują dodatkowego wsparcia. Integralny rozwój każdej osoby uczącej się powinien przebiegać dzięki rozwijaniu kompetencji kluczowych, co wymaga współpracy pomiędzy pracownikami szkoły, szkołami oraz szkołami i innymi podmiotami świadczącymi usługi wsparcia.

Większe wsparcie dla szkół w celu poprawy dostępu do uczenia się i edukacji włączającej będzie zapewniane przez specjalistyczne placówki. Istotne znaczenie będzie miało przygotowanie rozwiązań umożliwiających pełnienie nowej roli przez szkoły specjalne, stanowiące kluczowe zasoby w tym zakresie. Doświadczenie i wiedza ekspercka kadry powinny być wykorzystane do zwiększenia potencjału i możliwości szkół ogólnodostępnych, aby mogły one zapewnić wysokiej jakości wsparcie wszystkim osobom uczącym się. Będzie to również wymagało opracowania programów doskonalenia zawodowego kadr w celu wspierania ich w realizacji nowych zadań.

Uczenie się i nauczanie oraz ocena potrzeb i postępów osób uczących się

Ramy oceniania jako narzędzia włączenia muszą stanowić wsparcie dla procesów uczenia się i nauczania. Ocenianie **dla** rozwoju obejmuje: ciągłą ocenę na rzecz uczenia się (ocenę funkcjonalną, biorącą pod uwagę czynniki inter- i intrapersonalne oraz środowiskowe) oraz **ocenę efektów uczenia się** (pomiar dydaktyczny). Podczas, gdy działania będą koncentrować się na podnoszeniu przyszłych osiągnięć osoby uczącej się, rozpoznanie wszelkich barier utrudniających uczenie się będzie stanowiło kluczową część tego procesu. Osoby uczące się, rodzice, jak również personel szkoły, będą zaangażowani w proces ewaluacji, który będzie obejmował kompleksowe podejście do osoby uczącej się oraz będzie wykraczał poza wyniki kształcenia, uwzględniając szersze rozumiane osiągnięcia. Dane te powinny być zbierane w odniesieniu do poszczególnych osób oraz grup w celu umożliwienia monitorowania/ ewaluacji przestrzegania zasad równości, skuteczności nauczania/ uczenia się oraz wsparcia i ogólnej organizacji szkoły.

Wprowadzenie wielopoziomowego modelu wsparcia, mającego na celu zlikwidowanie wskazanych barier oraz/ lub ryzyka niedostatecznych osiągnięć, umieści osoby uczące się w centrum procesu. Model ten będzie wyglądał następująco:

- **Poziom 1** to uniwersalne instrumenty wsparcia zapewnianego wszystkim osobom uczącym się dzięki wysokiej jakości nauczania;
- **Poziom 2** to dodatkowe wsparcie udzielane w oddziale klasowym po odbyciu konsultacji i w ramach własnych zasobów szkoły. Może ono obejmować, na przykład, zwiększenie zakresu personalizacji uczenia się, zapewnienie osobom uczącym się alternatywnych sposobów dostępu do informacji w procesie uczenia się, ich przetwarzania i reagowania na nie (w porozumieniu ze szkolnym koordynatorem edukacji włączającej);
- **Poziom 3** obejmuje intensywne, ukierunkowane wsparcie osób uczących się potrzebujących bardziej kompleksowej pomocy, uruchamianej na podstawie

pogłębionej, wielospecjalistycznej oceny z udziałem personelu lokalnego centrum wsparcia.

Ten wielopoziomowy model powinien sprzyjać szerszej współpracy pomiędzy szkołami oraz zewnętrznymi strukturami świadczącymi usługi, dopuszczając elastyczne podejście w odniesieniu do podejmowania „formalnych decyzji”, a przez to unikanie etykietowania i stygmatyzowania osób uczących się (oba te zjawiska kojarzone są często z modelem medycznym).

Wczesne wspomaganie i wychowanie przedszkolne

Nowe Centra Dziecka i Rodziny będą odgrywać ważną rolę we wspieraniu rodzin z dziećmi z zaburzeniami rozwoju lub z niepełnosprawnością, poprzez zapewnienie im włączającego wsparcia we wczesnych latach ich rozwoju, połączonego z wielospecjalistyczną oceną i wskazaniem dotyczącym procesu uczenia się. Działania takie będą miały podstawowe znaczenie w jak najwcześniejszym określaniu przeszkód w procesie uczenia się, w celu zapewnienia odpowiedniego wsparcia i - tym samym, zapobiegania późniejszym trudnościom. Nowy model wczesnej pomocy rozwojowej dla dzieci i rodzin będzie wymagał międzyresortowej współpracy sektorów edukacji, zdrowia i polityki społecznej.

Doradztwo, kształcenie i szkolenie zawodowe oraz wejście na rynek pracy

Wszystkie osoby uczące się mają prawo do dostępu do odpowiedniego i istotnego programu kształcenia, który uwzględni dobrostan osoby uczącej się i jej przygotowanie do dorosłego życia. Oznacza to, że dla osób uczących się, które doświadczają poważnych ograniczeń w funkcjonowaniu, w kształceniu i szkoleniu zawodowym powinno być zapewnione wsparcie w dostępie do ogólnodostępnych ścieżek edukacyjnych w celu przygotowania ich do niezależności oraz pełnego uczestnictwa w dorosłym życiu.

Na wszystkich etapach edukacji powinny funkcjonować systemy doradztwa, jak również wsparcia procesu uczenia się, ze szczególnym uwzględnieniem momentów przejścia (tranzycji). W dalszej perspektywie takie działania powinny przyczynić się do rozwoju bardziej włączającego społeczeństwa.

Przygotowanie i rozwój zawodowy kadr

Kształcenie i doskonalenie zawodowe kadry zarządzającej i nauczycieli stanowią główny czynnik decydujący o praktyce włączania poprzez edukację. System edukacji włączającej wymaga jasnych standardów kształcenia i rozwoju zawodowego kadr, w celu zapewnienia, że wszyscy nauczyciele i szkolna kadra zarządzająca są w stanie reagować na różnorodność włączających szkół i klas. Nauczyciele powinni umieć identyfikować bariery i wykorzystywać różnorodne metody nauczania oraz wspierać strategie mające na celu zwiększenie szans każdej osoby uczącej się. Pozostali pracownicy również powinni mieć możliwość rozwoju zawodowego na wysokim poziomie oraz otrzymywania ciągłego wsparcia w celu zmaksymalizowania skuteczności działań zespołów szkolnych.

Działania w zakresie doskonalenia zawodowego mogą obejmować współpracę z uniwersytetami, centrami wsparcia oraz specjalistami z innych sektorów. Należy podjąć dalsze działania w celu wzmocnienia i podniesienia statusu zawodu nauczyciela.

System zapewniania jakości. Planowanie rozwoju szkoły

Ramy zapewniania jakości, zawierające standardy i wskaźniki, powinny być opracowane dla wszystkich obszarów, wraz z wytycznymi wspierającymi ich wykorzystanie w procesie monitoringu/ ewaluacji. Wytyczne powinny również zawierać efektywną analizę danych koncentrującą się na sprawiedliwym traktowaniu i planowaniu poprawy w celu udzielenia odpowiedzi na pytania: „Jak sobie radzimy?” oraz „Skąd to wiemy?” na wszystkich poziomach systemu. Takie podejście powinno umożliwić zlikwidowanie luk w zakresie uczestnictwa i osiągnięć różnych grup osób uczących się.

Proces zapewniania jakości powinien obejmować wszystkie kluczowe obszary, takie jak: działalność centrów wsparcia, przywództwo, nauczanie i uczenie się, ale również, na przykład, dostępność i wymiar społeczny środowiska edukacyjnego. Przede wszystkim monitoring oraz ewaluacja muszą być zaplanowane w odniesieniu do wszystkich działań pilotażowych, w celu „przetestowania” założeń oraz wskazania zarówno barier, jak również czynników sprzyjających.

Finansowanie zadań oświatowych

Zmierzanie w kierunku wysokiej jakości edukacji włączającej będzie wymagało zastosowania mechanizmów finansowych, które koncentrują się na budowaniu potencjału w szkołach ogólnodostępnych, zwiększeniu działań zapobiegawczych oraz redukowaniu wsparcia kompensacyjnego. Zwiększenie autonomii szkół pozwoli na bardziej elastyczne wykorzystanie środków/ personelu w celu podejmowania interwencji w momencie zidentyfikowania barier utrudniających uczenie się oraz zwiększenia wsparcia dla wszystkich osób uczących się w danej szkole przy pomocy zewnętrznych specjalistów, o ile będzie to konieczne. Finansowanie powinno również skupiać się na włączaniu potencjalnie marginalizowanych grup oraz redukowaniu nierówności pomiędzy regionami.

2.5 Korzyści dla interesariuszy na różnych poziomach systemu

W trakcie tworzenia systemu wysokiej jakości edukacji włączającej dla wszystkich osób uczących się, działania legislacyjne oraz podejmowane w zakresie polityki powinny stawiać osobę uczącą się w centrum uwagi, uwzględniając potencjalny wpływ jakichkolwiek zmian na poziomie krajowym, regionalnym, społeczności lokalnej i szkół. Powinno to zagwarantować osiągnięcie spójnego podejścia do wspierania zalecanej praktyki w szkołach.

Model ekosystemu (jak zostało to opisane w pracach Europejskiej Agencji: [2016](#), [2017](#)) może zapewnić kompleksowe widzenie systemu. Podkreśla ważne prawa i uprawnienia osób uczących się oraz kluczowe czynniki i obszary polityki na różnych poziomach, umożliwiając skoncentrowanie się na ich wzajemnych powiązaniach.

Główne rezultaty i kluczowe problemy na każdym poziomie określono poniżej:

Korzyści dla osoby uczącej się/ klasy

Osoby uczące się znajdują się w centrum systemu edukacji, a ich głos musi być wysłuchany w procesie podejmowania decyzji, które mają na nie wpływ. Kluczowe procesy lub działania są realizowane w celu wspierania zaangażowania i uczestnictwa osoby uczącej się, aby

umożliwić jej korzystanie z przysługujących jej praw i uprawnień. Obejmuje to, na przykład, konsultacje z osobami uczącymi się oraz stosowanie elastycznych podejść w nauczaniu, tak aby można było wykorzystać różne opcje/ wykonać odpowiednie dostosowania w celu umożliwienia osobom uczącym się czynienie postępów. Kluczowe efekty mogą obejmować:

- Środowisko, które zapewnia możliwości społecznej interakcji oraz rozwój relacji opartych na zaufaniu;
- Nauczycieli, którzy mają wysokie oczekiwania oraz zapewniają wszystkim osobom uczącym się odpowiednie możliwości uczenia się i zaangażowania, wraz ze wsparciem zgodnym z wielopoziomowym modelem;
- Oceny, która określa, na jakim etapie [w osiągnięciu celów] znajdują się osoby uczące się, jakie cele powinny osiągnąć i w jaki sposób mają to zrobić, a także jakiego wsparcia potrzebują, by osiągnąć sukces w procesie spersonalizowanego uczenia się;
- Nauczycieli, którzy potrafią stwarzać sytuacje umożliwiające osobom uczącym się uczestnictwo – tj. dostęp do informacji i ich przetwarzania oraz zaangażowania się w życie klasy, jak również pracę w elastycznie pracujących grupach.

Korzyści dla szkoły

Na poziomie szkoły, osoby uczące się mogą być wspierane dzięki etosowi włączenia, relacjom opartym na zaufaniu oraz wysokim oczekiwaniom. Koncentrowanie się na dobrostanie może służyć jako działanie zapobiegawcze. Kluczowe efekty mogą obejmować:

- Kadre kierowniczą wspierającą pozytywny klimat społeczny w szkole, w którym docenia się różnorodność oraz przyjmuje odpowiedzialność za wszystkie osoby uczące się;
- Zespół specjalistów z różnych sektorów/ dziedzin, którzy pracują w celu zapewnienia ciągłości wsparcia dla kadry i osób uczących się w szkole;
- Współpracę pomiędzy wszystkimi członkami kadry oraz innymi podmiotami, mającą na celu wspieranie innowacji oraz profesjonalnego kształcenia i rozwoju zawodowego;
- Rodziny, które angażują się w proces uczenia się swoich dzieci;
- Zespoły liderów, którzy:
 - dokonują samooceny/ autorefleksji w celu stałego doskonalenia,
 - monitorują postępy i osiągnięcia wszystkich osób uczących się w celu zapewnienia im odpowiedniego wsparcia do i ich efektywnego przydziału zasobów.

Korzyści dla regionu/ środowiska lokalnego)

Podnoszeniu jakości doświadczenia edukacyjnego wszystkich osób uczących się służą funkcjonujące struktury (elementy wspierające), w tym - na przykład, zaangażowanie rodzin, społeczności lokalnych, współpraca pomiędzy instytucjami i organizacjami, które mogą przyczynić się do poprawy pracy szkoły. Kluczowe efekty mogą obejmować:

- Centra zasobów, które pełnią funkcję ośrodków wielospecjalistycznej pomocy ukierunkowanych na wspieranie szkół/ nauczycieli, by w większym stopniu potrafili odpowiadać na zróżnicowane potrzeby oraz zapewniali osobom uczącym się i ich rodzinom wysokiej jakości wsparcie;
- Płynne przechodzenie wszystkich osób uczących się pomiędzy szkołami/ na kolejne etapy kształcenia oraz dokończenia nieobowiązkowego/ w dorosłe życie, przyotrzymaniu skoordynowanej pomocy, w miarę potrzeby;
- Zaangażowanie członków społeczności lokalnej we wspieranie edukacji włączającej i rozwoju szkół.

Korzyści na poziomie ogólnokrajowym

Struktury (tj. elementy wsparcia) funkcjonują w celu umożliwienia realizacji edukacji włączającej na wszystkich poziomach, na przykład, ramy oceniania, które uwzględniają różne cele i wszystkie osób uczących się, adekwatny system finansowania, system zapewniania jakości, który zapewnia spójne podejście do edukacji włączającej, etc. Aby zapewnić prawo wszystkich osób do równego dostępu, wraz z rówieśnikami, do wysokiej jakości edukacji w ich lokalnych szkołach, kluczowe efekty mogą obejmować:

- Jednolite ramy programowe kształcenia, które zapewniają elastyczne podejście do personalizowania treści w celu wspierania pomyślnego wejścia wszystkich osób uczących się na rynek pracy i w dorosłe życie;
- Ramy oceniania włączającego, które wspierają ocenianie wszystkich osób uczących się, umożliwiając przekazywanie informacji, które będą wykorzystane na kolejnych etapach kształcenia oraz określenie wyników w realizacji celów kształcenia i innych osiągnięć;
- Kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli, które wspiera wysokiej jakości nauczanie wszystkich osób uczących się;
- Finansowanie i zasoby, które są wykorzystywane w celu zwiększenia potencjału i możliwości szkół w celu podniesienia poziomu osiągnięć wszystkich osób uczących się (w szczególności tych doświadczających wszelkich trudności);
- Ramy zapewniania jakości, ustanawiające jasne oczekiwania w odniesieniu do standardów, które powinny być osiągnięte. Określenie tych ram będzie uzgodniona z partnerami społecznymi i przede wszystkim ma przyczynić się do wprowadzenia udoskonaleń obecnych rozwiązań w tym zakresie.

2.6 Dowody/ dane systemowe

Na każdym poziomie systemu, potrzebny jest system efektywnego monitoringu, w celu zapewnienia, że sam system, jak również jego elementy, mają wysoką jakość oraz są zarówno skuteczne, a także zapewniają równość szans. Podnoszenie poziomu osiągnięć osób uczących się pozostaje centralnym elementem procesu. Na poziomie szkoły, oprócz informacji o osiągnięciach uczniów (dokonanej przez nauczyciela lub w efekcie innych formalnych działań), dane są uzupełniane poprzez autoewaluację (samoocenę), w której uczestniczą wszyscy kluczowi interesariusze (kadra kierownicza, nauczyciele, osoby uczące

się, rodzice, członkowie społeczności lokalnej, etc.). Działania te będą się koncentrować na tym, co działa/ co ma największy wpływ na jakość nauczania, uczenia się oraz na wsparciu, które przyczynia się do podnoszenia poziomu osiągnięć osób uczących się. Proces autoewaluacji może być wspierany przez zewnętrznych doradców oraz tzw. „krytycznych przyjaciół”, jak również poprzez korzystanie z wyników badań naukowych. Rezultaty tych wszystkich działań powinny być brane pod uwagę w procesie planowania i rozwoju szkoły, w celu zapewnienia ciągłego doskonalenia oraz rozwijania potencjału, w oparciu o refleksję, współpracę oraz rozwój zawodowy.

Informacje generowane na poziomie szkoły mogą przyczynić się do podejmowania decyzji na poziomie lokalnym i regionalnym, dzięki wykorzystaniu zarówno danych jakościowych, jak też ilościowych, z uwzględnieniem opinii interesariuszy oraz korzyści dla wszystkich zainteresowanych stron. Władze lokalne i regionalne będą posiadały dodatkowe dane, na przykład dotyczące finansowania, które pozwolą na przeprowadzenie dokładnej analizy zagadnień specyficznych dla danego obszaru/ regionu.

Na poziomie krajowym, kolejne dane i informacja zwrotna na temat kierunków polityki z pozostałych poziomów systemu mogą być uzupełniane o wyniki badań międzynarodowych. Analiza tych informacji może przyczynić się do opracowania lub dostosowania długoterminowych celów, które następnie, w cyklu ciągłym, będą miały wpływ na działania podejmowane na poziomie regionalnym, lokalnym oraz pracę szkół.

Planowanie oparte na zebranych danych ułatwi osiągnięcie w perspektywie długoterminowej spójnych i trwałych zmian w praktyce [szkolnej] – szybkie, krótkoterminowe rozwiązania mogą być mniej efektywne. Opracowanie ram zapewniania jakości, opartych na danych pochodzących z różnych źródeł, może przyczynić się do ustalenia standardów i wskaźników ukierunkowujących proces oceny i ewaluacji – najważniejsze jest dostarczanie informacji o skuteczności wprowadzanych usprawnień na wszystkich poziomach systemu.

3. OPRACOWANIE MODELU CIĄGŁEGO PODNOSENIA JAKOŚCI

Zaprezentowany w niniejszym dokumencie model ciągłego podnoszenia jakości będzie, jak wskazano we wprowadzeniu, przedstawiony szerokiemu gronu partnerów społecznych w celu uzyskania od nich informacji zwrotnej. Następnie zostanie uaktualniony z uwzględnieniem otrzymanej informacji zwrotnej, a jego wersję ostateczną przedstawiają kolejne produkty projektu.

Kolejne produkty

Informacje zebrane w toku wszystkich regionalnych spotkań konsultacyjnych zostaną uzupełnione o informacje zwrotne uzyskane w ramach ankiety online i zostaną zaprezentowane w raporcie, który stanowić będzie Produkt 5, będącego syntezą rezultatów oceny społecznego wpływu podejmowanych działań oraz wskazującego potencjalny wpływ nowej legislacji na społeczeństwo.

Będą także kontynuowane prace nad poszerzeniem zakresu glosariusza o terminy wypracowane w pierwszym etapie projektu (PWRS Polska - Produkt 6. - Aneks 4 Glosariusz terminów). Po jego uzgodnieniu glosariusz będzie przetłumaczony na język polski. Wersje angielska i polska zostaną włączone do Produktu 6, stanowiącego ostateczną wersję projektu założeń.

Uzupełnieniem informacji zwrotnych pozyskanych w toku spotkań i konsultacji online, będzie identyfikacja wszystkich tych obszarów, które wymagają zebrania bardziej ukierunkowanych i szczegółowych danych w celu wsparcia założeń, dokonana w ramach współpracy zespołu Agencji z ekspertami MEN. W pracach tych zostanie uwzględniona literatura badawcza oraz informacje dotyczące kierunków polityki w innych krajach.

Pozyskane informacje zwrotne wraz z uzasadnieniem opartym na zebranych danych zostaną zaprezentowane w ostatecznej wersji projektu założeń w Produkcie 6. (z odniesieniami do ostatecznej wersji *Modelu Edukacji dla wszystkich*).

Produkt 6 będzie również zawierał ostateczną wersję modelu ciągłego podnoszenia jakości.

GLOSARIUSZ

Założenia – obszary prac uważane za niezbędne do przygotowania przepisów prawa i kierunków polityki.

Dowody – dostępne fakty lub informacje, wskazujące, czy dane przekonanie lub propozycja są rzetelne lub trafne.

Wdrażanie/ działania wdrożeniowe – proces przekształcania planów w rzeczywistość, realizacja kierunków polityki w praktyce.

Efekty – rezultaty lub konsekwencje programu pracy/ działania.

Praktyka – zastosowanie lub wykorzystanie idei, przekonania lub metody, w odróżnieniu od odnoszących się do nich teorii. Struktury i procesy wzajemnie ze sobą oddziałują wspólnie tworząc ramy rozwijania praktyk włączających.

Procesy – działania, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na osoby uczące się, umożliwiającim rozwój i osiągnięcia, np.: interakcje społeczne, działania podejmowane przez nauczycieli mające na celu angażowanie uczniów, dostosowywania umożliwiające uczestnictwo ucznia w procesie uczenia się, metodyka pracy w klasie/ udzielania wsparcia.

Interesariusze/ partnerzy społeczni – osoby zainteresowane sprawami edukacji lub troszczące się o nią, w tym decydenci wszystkich poziomów, kadra kierownicza, nauczyciele, kadra szkoły, rodzice oraz członkowie szeroko rozumianej społeczności lokalnej, którzy współpracują ze szkołami. Osoby uczące się są głównymi interesariuszami znajdującymi się w centrum procesu edukacyjnego.

Struktury – czynniki, które wspierają system edukacji oraz jego działania i procesy w nim zachodzące. Na poziomie szkoły mogą być to, na przykład, czynniki wspierające współpracę z rodzicami lub innymi szkołami czy instytucjami. Na poziomie krajowym strukturami są, na przykład, podstawa programowa, sposoby finansowania edukacji, system monitorowania jakości edukacji lub szkolenia nauczycieli.

Cele systemowe – przyszłe lub pożądane rezultaty dla całego systemu edukacji, których osiągnięcie zakładają oraz planują interesariusze lub w których realizację się angażują.

ANEKS

Podsumowanie regionalnych spotkań konsultacyjnych

Obyły się trzy regionalne spotkania konsultacyjne:

11 lutego 2020 r., Lublin – zorganizowane przez MEN we współpracy z Lubelskim Kuratorium Oświaty.

12 lutego 2020 r., Kraków – zorganizowane przez MEN we współpracy z Małopolskim Kuratorium Oświaty oraz Uniwersytetem Jagiellońskim (UJ).

13 lutego 2020 r., Katowice – zorganizowane przez MEN we współpracy ze Śląskim Kuratorium Oświaty oraz Uniwersytetem Śląskim.

W trzech spotkaniach wzięło udział łącznie 115 uczestników. W tym szerokie grono interesariuszy: tj. przedstawiciele kuratoriów oświaty, ogólnodostępnych przedszkoli, szkół ze wszystkich poziomów edukacji, szkół specjalnych, przedstawiciele poradni psychologiczno-pedagogicznych, ośrodków doskonalenia nauczycieli, bibliotek pedagogicznych, uniwersytetów, organizacji pozarządowych, samorządów lokalnych oraz uczniowie, rodzice, jak również pracownicy innych sektorów współpracujących z edukacją. Obecni byli również pracownicy MEN oraz Agencji.

W czasie każdego spotkania przedstawiciele lokalnych/ regionalnych placówek wczesnej opieki nad dzieckiem, szkół i/ lub uniwersytetów prezentowali przykłady praktyki w celu podkreślenia kluczowych zagadnień oraz wynikających z nich wniosków dotyczących edukacji włączającej. Oto główne zagadnienia poruszane w czasie trzech spotkań:

- Znaczenie potrzeby skoncentrowania się na procesie uczenia się – z nauczycielami jako liderami, budującymi raczej nowy model, a nie modyfikującymi obecny system kształcenia specjalnego.
- Potrzeba współpracy – pomiędzy osobami uczącymi się, rodzicami oraz środowiskiem lokalnym na równych zasadach – na rzecz wspierania uczenia się przez całe życie (w ramach edukacji formalnej i pozaformalnej, itp.) na wszystkich etapach kształcenia.
- Opracowanie nowego paradygmatu obejmującego zmianę postaw oraz opracowanie nowej terminologii.
- Kultura szkoły dla wszystkich, innowacyjna praktyka, kompetencje nauczycieli i kadry kierowniczej niezbędnych w zróżnicowanym środowisku.

Przedstawiciele osób uczących się podkreślili, że osoby z niepełnosprawnościami chcą być traktowane w taki sam sposób jak wszyscy inni, szczególnie poprzez rozwijanie ich mocnych stron w środowisku szkolnym, które umożliwia osobom uczącym się/ innym członkom społeczności szkolnej wzajemne wspieranie się.

Agencja, w czasie każdego spotkania, prezentowała swoje stanowisko w zakresie edukacji włączającej oraz zasad, jak również wstępnych obszarów założeń.

Dyskusje w grupach

Co w praktyce oznacza wysokiej jakości edukacja włączająca?

Nie ma obecnie w Polsce oficjalnej definicji tego pojęcia. W czasie dyskusji prowadzonych w trakcie wszystkich trzech spotkań jasno wybrzmiało, że istnieje szereg interpretacji tego terminu, ale brakuje jasnej zgody co do jego znaczenia. Poniższe zestawienie obrazuje różnorodność odpowiedzi:

Edukacja włączająca oznacza:

- Wszystkie osoby uczące się;
- Równe traktowanie/ równe prawa – pokonywanie barier w uczeniu się, rozwoju społecznymi emocjonalnym;
- Zapewnianie właściwego wsparcia bez „sztywnego podziału” natych, którzy otrzymują pomoc i tych, którzy jej nie otrzymują;
- Docenianie heterogeniczności, różnorodności w klasach, które odzwierciedlają wszystkich członków społeczności lokalnej;
- Słuchanie osób uczących się, angażowanie rodziców oraz innych interesariuszy we „wrażliwą” edukację;
- Praca zespołowa i dobra komunikacja.

Podczas, gdy niektórzy uczestnicy wyrażali opinie, że edukacja włączająca NIE oznacza tylko umieszczenia osoby uczącej się w odpowiedniej placówce i nie tylko specjalne potrzeby edukacyjne/ niepełnosprawność, wiele osób reprezentowało jednak właśnie takie stanowisko. Inni twierdzili, że stworzenie wysokiej jakości edukacji włączającej dla wszystkich osób uczących się wymaga bardziej systemowego myślenia i nie może być osiągnięte poprzez jedynie „poprzestawianie” pewnych elementów systemu.

Niektórzy uczestnicy byli zdania, że edukacja włączająca nie jest możliwa do zrealizowania i nie wierzyli, że można stworzyć podstawę programową dla wszystkich osób uczących się. Inne kwestie dotyczyły zagadnień związanych z obciążeniem pracą, tempem zmian oraz zamknięciem szkół specjalnych. Ogólnie rzecz biorąc istniała zgoda, że zaspokajanie potrzeb osób uczących się, posiadających największe potrzeby, powinno przyczynić się do zmian w procesie nauczania i uczenia się, które byłyby korzystne dla wszystkich.

Sposoby pokonywania potencjalnych trudności

W czasie wszystkich spotkań uczestnicy, co do zasady, wyrazili zgodę na siedem założeń opracowanych w pierwszym etapie projektu PWRS, niemniej jednak wskazali również szereg kluczowych problemów. Obejmują one potrzebę:

- Zapewnienia odpowiedniego finansowania i sprawiedliwej/odpowiadającej potrzebom alokacji środków (pomoc/ sprzęt TIK, itp.) z zachowaniem jasności co do zakresów autonomii szkół oraz marginesu elastyczności (w odniesieniu do danych dotyczących stopnia realizacji zadań);

- Uproszczenia przepisów prawa oraz zapewnienia ich spójnej interpretacji (np. przez wizytatorów) z jasnym określeniem ról i zakresów odpowiedzialności na poziomie krajowymi samorządu lokalnego;
- Zapewnienia wspólnej odpowiedzialności różnych ministerstw/ sektorów za edukację włączającą;
- Rozwijania postaw, przekonań, umiejętności oraz zachowań, wiedzy i rozumienia wszystkich zainteresowanych stron, zgodnie z założeniem, że postawy stanowią fundament wszystkich obszarów zmian i rozwoju;
- Poprawy fizycznego dostępu do szkół oraz zmienianie środowisk szkolnych, by zapewnić bezpieczeństwo wszystkim osobom uczących się;
- Zwiększenia elastyczności w zakresie organizacji szkoły i programu nauczania;
- Opracowania, we współpracy ze specjalistami/ centrami wsparcia, procesu oceny wszelkich potrzeb w zakresie dodatkowego wsparcia – w celu jak najwcześniejszego ich identyfikowania, bez konieczności oczekiwania na „oficjalną decyzję”;
- Udoskonalenie rozwiązań w zakresie oceniania prowadzonego w szkołach przez nauczycieli, odejście od stopni i polegania na wynikach egzaminów na rzecz mierzenia szerszego wymiaru osiągnięć, nie tylko wyników nauczania przedmiotowego;
- Rozwijania spersonalizowanego nauczania, w odróżnieniu od zindywidualizowanych programów, z jasnymi wytycznymi, w jaki sposób podejście to będzie działało w praktyce;
- Podnoszenia jakości kształcenia przyszłych nauczycieli oraz bieżącego wsparcia dla już pracujących nauczycieli oraz kadry zarządzającej szkołami, jak również podniesienie atrakcyjności zawodu nauczyciela dla kandydatów o wysokich predyspozycjach;
- Określenia jasnych ról, jakie pełnić ma specjalistyczna kadra, nauczyciele wspierający oraz asystenci w celu wykorzystania ich do wspierania wszystkich osób uczących się oraz zwiększenia potencjału szkoły do odpowiadania na zróżnicowane potrzeby – zapewnienie zatrudnienia dobrze przygotowanej/ doświadczonej kadry;
- Dokonania przeglądu, jak wygląda zaspokojenie złożonych potrzeb (znaczne i głębokie trudności w uczeniu się, niewłaściwe zachowanie, problemy związane ze zdrowiem psychicznym, inne grupy ryzyka) w szkołach, a nie w ramach nauczania realizowanego w domu;
- Docenienia roli rodziców oraz opracowanie strategii angażowania/ wspierania rodzin w procesie edukacji; w szczególności tworzenie partnerstw w zakresie realizacji działań wynikających z oceny dokonanej przez specjalistów;
- Podkreślenia, że praktyka włączająca wykracza poza mury szkoły. Społeczne aspekty włączania oraz wkład wszystkich sektorów oraz członków społeczności lokalnej muszą być brane pod uwagę w trakcie przygotowywania wszystkich osób

uczących się do życia po ukończeniu szkoły, wraz z mechanizmami mającymi na celu wspieranie współpracy międzysektorowej i międzyresortowej;

- Ułatwiania dialogu w szkołach oraz pomiędzy szkołami, uniwersytetami, itp.; rozwijanie współpracy oraz tworzenie sieci międzysektorami, organizacjami oraz poziomami systemu jest niezbędne, by dzielić się praktyką, wspierać prowadzenie badań/ wdrażanie innowacji (np. projektów pilotażowych) oraz wykorzystywać społeczny kapitał systemu;
- Poprawy systemu zapewniania jakości oraz rozliczalności z realizacji zadań – w tym poprzez opracowywanie standardów oraz wskaźników jakości przy zaangażowaniu/ autoewaluacji interesariuszy w celu wspierania spójnej oceny działalności szkół/ usług/wsparci;
- Wyjaśnienia nowych ról oraz zakresów odpowiedzialności szkół, instytucji wspierających oraz ośrodków (w szczególności rozwijanie zadań szkół specjalnych).

Dalsze prace nad założeniami

Większość uczestników spotkań zgodziła się, że zaprezentowane założenia zawierają kluczowe obszary oraz, że są realistyczne, aczkolwiek niewielka grupa stwierdziła, że są one zbyt ogólnie sformułowane i nie spełniają ich oczekiwań – są tak ogólne, że „wszystko do nich pasuje”. Kilka osób podkreśliło, że brakuje jasno określonej roli obecnego sektora szkolnictwa specjalnego/ integracyjnego: szkół oraz przedszkoli specjalnych, jak również klas integracyjnych, etc. Uważali oni, że nadal powinno zostać pozostawione rodzicom wybór. Kilku uczestników wyraziło opinię, że należy wziąć pod uwagę fakt, iż szkoły mogą znajdować się na różnych etapach dochodzenia do edukacji włączającej – jak również należy uwzględnić różnice kontekstów w jakich działają szkoły, np.: szkoły wiejskie/ miejskie. Uczestnicy wyrażali też obawy związane z zakresem zmian oraz potencjalnymi ramami czasowymi, przyznając, że trzeba czasu, by pokonać niechęć oraz wdrożyć system zachęt i zaangażować odpowiednie środki. Priorytetem jest konieczność wyjaśnienia kluczowych koncepcji oraz terminologii – odejście od terminologii „specjalistycznej” i medycznej. Zwrócono uwagę, że istnieją problemy z przetłumaczeniem niektórych angielskich terminów takich jak: „equity/equality” (j. pol. „sprawiedliwość/ równość”).

Przedstawiciele Agencji odnotowali dwa konkretne obszary, które uczestnicy sugerowali jako dodatkowe założenia – jasne skoncentrowanie się na zagadnieniach oceny oraz znaczenie edukacji włączającej dla życia – wspieranie włączania społecznego poza szkołą.

Sugestie obejmowały: potrzebę zapewnienia ciągłości społecznego włączania w celu osiągnięcia maksymalnej autonomii oraz odgrywania ról społecznych w możliwym dla danej jednostki zakresie (Katowice), jak również postrzeganie edukacji włączającej jako katalizatora społecznego włączania po zakończeniu kształcenia. Jest to kluczowy obszar w celu zapewnienia, że założenia obejmują prawo osób uczących się do edukacji (dostęp), ich prawa w ramach systemu edukacji (uczenie się i uczestnictwo), jak również ich prawa w społeczeństwie (osiągnięcia).

W odniesieniu do oceniania, niezbędne jest wyjaśnienie następujących zagadnień:

- Doświadczenie nauczycieli w zakresie oceniania (na przykład poprawa oceniania jakościowego poprzez zmniejszenie zakresu polegania na ocenach/ egzaminach,

ocenie szerszej rozumianych obszarów uczenia się, jak również osiągnięć akademickich).

- Jasne określenie znaczenia ocenypotrzeb (vs. diagnozy)w celu zapewnienia w procesie udziału specjalistów oraz centrów pomocy, jak również zidentyfikowania jakichkolwiek potrzeb dodatkowego wsparcia wraz z działaniami następczymi (odpowiednia pomoc/ wsparcie), podejmowanymi na jak najwcześniejszym etapie, bez konieczności oczekiwania na „oficjalną decyzję”.
- Potrzeba zapewnienia ciągłości procesu oceniania, dzięki której uwidacznia się związek pomiędzy ocenądokonywaną przez nauczyciela na rzecz uczenia się, a pomiarem dydaktycznym oraz zostają zidentyfikowane potencjalne przeszkody w nauce.

Dodatkowe materiały

Folder zawierający dodatkowe materiały jest dostępny onlinedla każdego regionalnego spotkania:

[Katowice](#)

[Kraków](#)

[Lublin](#)

Każdy folder zawiera:

- Program spotkania – w tym pytania zadane interesariuszom natemat implikacji/ wyzwień/ szans dotyczących wdrażania rezultatów PWRS;
- Listę uczestników, zawierającą liczbę osób uczestniczących w spotkaniu, pełnione przez nich funkcje oraz reprezentowane instytucje;
- Prezentacje Powerpoint wykorzystywane w czasie spotkania.